

Метафори спорту чітко дають зрозуміти, що країна не стоїть на місці, а в будь-якому разі виконує якісь дії. Завдяки цьому послаблюється емоційне напруження в суспільстві і політичні негаразди сприймаються як тимчасові.

У результаті проведеного дослідження такі вислови було виявлено в політичних промовах усіх президентів, оскільки їх використання є активним впливовим елементом у сучасному політичному мовленні. Завдяки йому політик презентує себе як активного діяча й демонструє власні досягнення в широкому аспекті. Для структури сучасної політичної комунікації характерним є вживання багатьох видів метафори: антропоморфних, артефактних, природних та соціальних, що являють собою перехрещення політичних реалій із певними явищами чи подіями навколишнього світу. Метафори концептуалізують мовну картину світу мовця і мають експресивний характер. Отже, використання метафоричних висловів у комунікації є чітким і спланованим прийомом та має велику кількість переваг для мовця. Він був розглянутий нами з урахуванням маніпуляційного компоненту, оскільки саме він є активним впливовим елементом у мовленні політичних діячів.

Список використаної літератури

1. Баранов А. Н. Парламентские дебаты: традиции и новации / А. Н. Баранов, Е. Г. Казакевич. – М. : Знание, 1991. – 64 с.
2. Карасик В. И. Религиозный дискурс / В. И. Карасик // Языковая личность : проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики. – Волгоград : Перемена, 1999. – С. 5–19.
3. Мечковская Н. Б. Язык и религия : лекции по филологии и истории религий / Н. Б. Мечковская. – М. : Фаир, 1998. – 352 с.
4. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 2001. – 656 с.
5. Чудинов А. П. Дискурсивные характеристики политической коммуникации / А. П. Чудинов // Политическая лингвистика : [сб. научн. трудов] ; ред. А. П. Чудинов. – Екатеринбург, 2012. – Вып. 2(40). – С. 55–61.
6. Чудинов А. П. Политическая лингвистика : [учебн. пособ.] / А. П. Чудинов. – М. : Флинта; Наука, 2007. – 256 с.
7. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : [монография] / Е. И. Шейгал. – М. : Гнозис, 2004. – 326 с.

Анастасія Довбиш

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З НАЗВАМИ ПОБУТОВИХ ПРЕДМЕТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ

Фразеологію можна назвати свого роду дорогоцінною скарбницею будь-якої мови, яка відображає світ почуттів, образів, оцінок того чи іншого народу. Вона безпосередньо пов'язана з культурою мови.

Коріння фразеології сягає живого мовлення, тому фразеологічні засоби мови є її національним обличчям, національним духом мови. Виходячи з цього, наше дослідження є **актуальним**, адже тема стосується фразеологічних одиниць (ФО) з назвами невід'ємних

предметів повсякденного вжитку. Ми можемо бачити, як люди пов'язували свої уявлення не лише з емоційними переживаннями, а й з такими простими речами, як меблі, одяг та посуд.

Неабиякий внесок в історію вивчення та розвиток фразеології, в тому числі й української, зробили такі дослідники, як В. В. Виноградов [2], В. М. Мокієнко [3], Л. Г. Скрипник [4], М. Ф. Алефіренко [1], В. Д. Ужченко [10], О. О. Селіванова [9]. Загалом основоположником фразеологічної науки є французький мовознавець Ш. Баллі, на вчення якого спирається більшість сучасних фразеологів.

Дослідники польської фразеології – С. Скорупка [14], А. М. Левицький [12], А. Пайдзінська [12], С. Бомба [11, 13] – неодноразово зверталися до основних питань цієї галузі мовознавства. Їхні теоретичні та практичні розробки мали великий вплив на розвиток не лише польської, а й слов'янської фразеологічної науки.

Метою роботи є аналіз семантики українських та польських фразеологізмів, що містять назви побутових реалій, з позиції впливу значення слова-компонента на цілісну фразеологічну семантику. Досягнення поставленої мети передбачало виконання таких **завдань**: окреслити коло фразеологічних одиниць (ФО) обох мов, що містять назви побутових явищ (а саме меблів, посуду, одягу) та встановити, які назви в межах зазначених лексико-семантичних груп є в цих ФО найчастотнішими; розкрити метафоричну, метонімічну та асоціативно-образну природу цих ФО.

Об'єктом дослідження є українські та польські фразеологізми, що містять назви побутових реалій. **Предметом** дослідження є семантика таких фразеологізмів. Загальна кількість українських аналізованих фразеологізмів – 54, польських – 46.

Нами було виявлено 14 ФО з назвами меблів, 19 ФО з назвами посуду та 22 ФО з назвами одягу в українській мові. Також було проаналізовано 11 ФО з назвами меблів, 21 ФО з назвами посуду та 17 ФО з назвами одягу в польській мові. Зібраний фразеологічний матеріал свідчить про те, що побутові реалії народів схожі, але виявлені деякі розбіжності.

Одним із найпоширеніших компонентів у фразеологічних одиницях з назвами одягу в досліджуваних мовах є номен *сорочка / koszula*. В українських ФО він представлений у шести випадках, у польських – у чотирьох. Цей компонент у структурі фразеологізмів уживається для характеристики людини, а саме її фінансового та соціально-економічного стану. У давнину *сорочка / koszula* була необхідним життєвим мінімумом, тому бачимо відбите у ФО обох мов розуміння сорочки як однієї з найнеобхідніших речей: *оставити без сорочки*, *знімати останню сорочку*, *стягти останню сорочку*, *останню сорочку віддати*, в польській мові *oddać ostatnią koszulę* «віддати останні кошти» [11, 421], *zostać w jednej koszuli* «залишитися ні з чим» [11, 422], *wziąć kogoś w jednej koszuli* «одружитися з людиною без статків» [11, 422]. Цікавим є фразеологізм *nosić koszulę w zębach* «бути дитиною» [15, 293]. Причиною розвитку саме такого значення є те, що в давнину рідко хто шив сорочку дитячого розміру. Зазвичай це були сорочки дорослих, відповідно великі за розміром, тому дитина мала якось пристосовуватись до цього і «носити в зубах», тобто тримати сорочку, щоб не наступати на неї. У зв'язку з ФО *У сорочці родитися* (*народитися, вродитися і т. ін.*) «бути щасливою людиною, яка в усьому, скрізь має удачу» [7, IX, 467], можна нагадати цікавий факт. В давнину *сорочкою* називали послід матері, захисну оболонку плоду. Якщо дитина народжувалась у захисній оболонці, то казали, що буде щасливою.

Найчастотнішим компонентом у фразеологізмах із назвами посуду в польській мові є слово *горщик / garnek* (6 одиниць). В українській мові таких фразеологізмів виявлено всього 2. У давнину, коли було розвинене гончарство, глеки та горщики часто використовувалися у

найрізноманітніших цілях. Глеки були різного розміру. В них готували, подавали їжу, зберігали воду, крупи. Цей посуд був дуже цінний. Саме тому з'явилися такі ФО, як *горшки побити* «посваритися» [5, II, 139], і *заглядати / зазирати у горшки* «виявляти підвищену цікавість до чужих справ, втручатися в них» [5, II, 139]. Стосовно етимології першого фразеологізму можна сказати, що в повсякденному житті у процесі сварки можна ненароком зачепити побутову річ. Падаючи, горщики розбивалися. Щодо ФО *заглядати у горшки*, то його вживання є цілком логічним, адже членам родини завжди було цікаво, що буде на обід. Іноді вони навіть заважали господині готувати своїми розпитуваннями. Тому і маємо ФО зі значенням «проявляти підвищену цікавість». В польській мові маємо подібний фразеологізм *zaglądać w cudze garnki*. Також у польській мові є ФО, відсутні в українській. Фразеологізм *Nie mieć co włożyć do garnka* «не мати що їсти» [11, 354] прозоро мотивований: адже коли немає їжі, то в *garnku* приготувати нічого не вийде. Щодо ФО *siedzieć w garnkach* «займатися домашнім господарством» [11, 354], то воно вживається в переносному (метонімічному) значенні. Адже *garnek* – невід'ємна частина господарського побуту, а звичай ведення домашнього господарства асоціюється з постійним приготуванням їжі.

Крім того, у польських ФО образ киплячого горщика символізує неспокій, сильні емоції: *Kipi jak w garnku* «десь неспокійно, галас» [11, 356]. А також сильні та швидкі зміни: *W marcu jak w garncu* «про змінну погоду в березні» [15, 127].

Стосовно фразеологізмів з назвами меблів, то в досліджуваних мовах слово *стілець / stolek* є одним із найчастотніших (по 3 ФО). Стілець був невід'ємним компонентом побуту українського та польського народів. У наявних ФО це слово здебільшого вживається не в прямому значенні, не як назва предмета, на якому сидять. *Дати стільця* означає «вдарити кого-небудь коліном» [7, IX, 713], вираз виник внаслідок метафоричного розвитку значення (подібність за формою стільця й жесту з піднятою при ударі зігнутою в коліні ногою). ФО *підставляти стільця* «чинити кому-небудь неприємності» [7, IX, 712], та *podstawić, przystawić komuś stolka* «зашкодити кому-небудь» [11, 776], мають однакове значення, яке можна пояснити тим, що стілець і справді може бути перешкодою. Ним можна загородити прохід, тим самим заважаючи людині пройти.

Сидіти на двох стільцях (між двома стільцями) – «намагатися поділити дві протилежні думки» [7, IX, 713]. В польській мові ми бачимо фразеологізм, ідентичний з точки зору будови, але трохи з іншим значенням: *siedzieć na dwóch stolkach* «грати на два фронти, про нещирю людину» [11, 777]. ФО *spaść, zlecieć ze stolka* «втратити високу посаду» [11, 776] ґрунтується на метонімічному зв'язку між поняттями «стілець» та «посада».

В обох мовах носіями асоціацій стають перш за все назви звичайних предметів та явищ. У результаті метафоризації чи метонімізації вони, окрім прямого значення, можуть уживатися переносно для позначення властивостей інших предметів та людських емоцій.

Наш матеріал засвідчує подібність фразеології обох мов. Водночас нами була виявлена й етноспецифічність деяких ФО. Так, в українських ФО слово *чарка* окреслює ситуації, пов'язані з алкоголем (5 випадків): з *чаркою не розминатися* «пити, пиячити без упину» [8, XI, 271]; *заглядати в чарку* «пити алкогольні напої, зловживаючи ними» [6, III, 80]; *піднімати (підіймати, підняти, підійняти) чарку* «пропонувати випити, виголошувати тост» [8, XI, 271]; *чарка за чаркою* «уживається для того, щоб наголосити, що хтось дуже багато п'є спиртних напоїв, що пиятика, бенкетування саме в розпалі» [8, XI, 271]; *під чаркою* «бути в стані незначного сп'яніння» [8, XI, 271].

У польській мові подібні ситуації окреслює слово *butelka* (3 випадки): *pociągać z butelki* «зловживати алкоголем» [11, 279]; *wysuszyć butelkę* «випити пляшку алкоголю» [15, 98]; *zaglądać do butelki* «іноді випивати горілки» [11, 279].

Натомість у польській ФО *nabić kogoś w butelkę* має значення «обдурити» [15, 98]. Його значення має бути потрактоване з погляду на властивості предмета – пляшки: людина у пляшці через брак вільного простору та викривлення дійсності нездатна була б відчуті і побачити всю повноту і об'єктивність дійсності.

За допомогою дослідження фразеологізмів з назвами побутових реалій можна уявити, як людина розуміє себе та навколишню дійсність, побачити багатство виразних мовних засобів, емоційного і ментального життя народу.

Список використаної літератури

1. Алефіренко М. Ф. Фразеологізм / М. Алефіренко // Українська мова. Енциклопедія / Редкол. В. М. Русанівський та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2000. – С. 708 – 710.
2. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М., 1977. – 254 с.
3. Мокиенко В. М. Славянская фразеология: Уч. пособие для филол. специальностей ун-тов / В. М. Мокиенко. – М.: Высшая школа, 1980. – 207 с.
4. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови / Л. Г. Скрипник – К.: Наукова думка, 1973. – 192 с.
5. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 2. К.: Наукова думка, 1971. – 550 с.
6. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 3. К.: Наукова думка, 1972. – 744 с.
7. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 9. К.: Наукова думка, 1978. – 916 с.
8. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 11. К.: Наукова думка, 1980. – 699 с.
9. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології / Селіванова О. О. 6 – К.– Черкаси: Брама, 2004. – 276 с.
10. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494 с.
11. Bąba S. Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny / S. Bąba, J. Liberek. – Warszawa, 2002. – 1096 s.
12. Pajdzińska A., Lewicki A. M. Frazeologia // Encyklopedia kultury polskiej XX wieku / Pod red. J. Bartmińskiego. T. 2. Współczesny język polski. Wrocław, 1993. – S. 307–313.
13. Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Teoria. Zagadnienia ogólne // Bąba S., Skibski K., Szczyszek M. – Wyd. naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, 2010. – 194 s.
14. Skorupka S. Podstawy klasyfikacji jednostek frazeologicznych // Prace Filologiczne (Warszawa: Uniwersytet Warszawski). 1969. № 19. – S. 219–223.
15. Słownik frazeologiczny PWN, red. Anna Kłosińska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005. – 683 s.